

اهمال کاری تحصیلی و سبک‌های هویت در دانشجویان

مسعود حسین چاری،¹ زهرا اقدامی،² مژگان محمدی³

مقدمه

اهمال کاری از جمله مشکلات رفتاری است که از شیوع بالائی برخوردار است. اهمال کاری تحت پنج مقوله مورد بررسی قرار می‌گیرد: اهمال کاری عمومی، اهمال کاری تحصیلی، اهمال کاری در تصمیم‌گیری، اهمال کاری روان‌رنجورانه و اهمال کاری وسواس گونه (بالکس و دیورو، 2009). اهمال کاری تحصیلی و عمومی با به تعویق انداختن تکالیف مرتبط هستند و دیگر انواع نیز، با تصمیم‌گیری ارتباط دارند. اهمال کاری یک پدیده شایع مخصوصاً در بین دانشجویان دانشگاه است. از نظر الیس و ناوس (1977) در حدود 95 درصد دانشجویان با این مشکل درگیر هستند. همچنین شایع‌ترین نوع اهمال کاری است. در زمینه تعریف اهمال کاری تحصیلی، سولومون و راث‌بلوم (1984) آن را به عنوان به تعویق انداختن تکالیف، آماده شدن برای امتحان و یا انجام مقالات در آخرین لحظه تعریف کرده‌اند. تحقیقات انجام شده در این رابطه نشان می‌دهد که اهمال کاری تحصیلی با عملکرد ضعیف تحصیلی ارتباط دارد (سوایک، راث بلوم و مان، 1988).

تعدادی از تحقیقات انجام شده سعی بر این داشته‌اند که متغیرهای شخصیتی مؤثر در اهمال کاری را مورد بررسی قرار دهند. در این زمینه می‌توان به عواملی چون عزت‌نفس پایین، کمال‌گرایی، اضطراب، افسردگی، فراموشی کاری و بی‌نظمی اشاره کرد (ایفرت و فراری، 1989؛ بسوایک، راث‌بلوم و مان، 1988).

متغیرهای شخصیتی در زمینه اهمال کاری تفاوت‌هایی را ایجاد می‌کند در این زمینه همچنین می‌توان به سبک‌های هویت اشاره کرد. سبک هویت به عنوان یکی از عوامل مؤثر در زمینه روان‌شناسی مورد اقبال و توجه روان‌شناسان و نظریه‌پردازان بوده است. متداول‌ترین مدل در این زمینه توسط برزونسکی (1990) ارائه گردیده است. الگوی وی بر آن دسته از فرایندهای اجتماعی - شناختی مبتنی است که طی آن، افراد بر اساس شیوه ترجیحی پردازش اطلاعات مربوط به خود، گفتگو در مورد موضوعات مربوط به هویت و تصمیمات فردی، در وضعیت‌های متفاوت قرار می‌گیرند (برزونسکی، 1990). این الگو شامل سه جهت‌گیری یا سبک پردازش هویت یعنی اطلاعاتی، هنجاری و سردرگم/اجتنابی است. افراد با سبک اطلاعاتی، در برخورد با مسائل مربوط به هویت تلاش ذهنی زیادی نشان می‌دهند، هدف‌مند به جستجو و ارزیابی مبادرت ورزیده و نسبت به دیدگاه‌های خود، موضعی شکاکانه‌ای اتخاذ می‌کنند (برزونسکی، 1990). این افراد سطوح بالائی از تعهد هویتی و پیچیدگی شناختی را نشان می‌دهند (برزونسکی، فراری، 1996). افراد با سبک هنجاری، زمانی که با مسائل و اطلاعات مربوط به هویت مواجه می‌شوند به هنجارها و باورهای دیگران (پدر و مادر و دیگر شکل‌های قدرت) تکیه می‌کنند (برزونسکی، 1990). بر اساس دیدگاه برزونسکی (1990) (این افراد نسبت به اطلاعاتی که نظام ارزش‌ها و باورهای فردی آنها را تهدید می‌کند بصورت بسته عمل می‌کنند و وظیفه شناس، سازگار و در برابر ابهام ناشکیبا هستند افراد با سبک سردرگم - اجتنابی از مسائل شخصی و تصمیم‌ها اجتناب می‌کنند و اهمال‌کارند (برزونسکی، 1990). این سبک با استفاده از راهبردهای مقابله‌ای هیجان‌مبار، به تعویق انداختن تصمیمات، راهبردهای تصمیم‌گیری غیرانطباقی و روان‌رنجورخویی رابطه مثبت و با بهزیستی روانی ارتباط منفی دارد (برزونسکی، 1990. برزونسکی و فراری، 1996). بنابراین با توجه به نقش اهمال کاری در ایجاد انگیزه و تلاش دانشجویان و با توجه به اهمیت سبک‌های هویت، این پژوهش با این هدف انجام پذیرفت تا به بررسی ارتباط اهمال کاری و سبک‌های هویتی بپردازد.

روش

شرکت کنندگان: جامعه آماری این پژوهش را کلیه دانشجویان دانشگاه شیراز تشکیل می‌داد. 150 دانشجو (69 پسر و 81 دختر) به شیوه تصادفی و در دسترس انتخاب گردید.

ابزار: برای گردآوری اطلاعات مورد نیاز، از دو پرسشنامه ارزیابی اهمال کاری تحصیلی (سولومون و راث‌بلوم، 1984) و سبک‌های هویت (وایت و همکاران، 1998) استفاده شد که در ادامه هرکدام به‌طور مختصر معرفی شده‌اند. مقیاس ارزیابی اهمال کاری - نسخه فراگیران توسط سولومون و راث‌بلوم (1984)؛ به نقل از خواجه، حسین چاری و دلاوریور، 1388) برای بررسی اهمال کاری تحصیلی در سه حوزه آماده کردن تکالیف، آمادگی برای امتحان و تهیه گزارش (مقالات) مربوط به درس، ساخته شده و شامل 21 گویه است. در مقابل هر گویه طیف چهار گزینه‌ای از بندرت (نمره 1) تا تقریباً همیشه (نمره 4) قرار دارد. افزون بر 21 سؤال مذکور، 6 سؤال برای سنجش دو ویژگی احساس ناراحتی نسبت به اهمال کار بودن و تمایل به تغییر عادت اهمال کاری، در نظر گرفته شده است. لازم به ذکر است که بنا به پیشنهاد سازنده مقیاس، در محاسبه روایی و اعتبار، این شش سؤال منظور نمی‌شوند. در ایران چوکار و دلاوریور (1386) به نقل از خواجه و همکاران، 1388) به منظور تعیین اعتبار مقیاس 21 سؤالی از ضریب آلفای کرونباخ و برای احراز روایی از روش تحلیل عاملی، مقدار شاخص KMO برابر با 0/88 و همچنین مقدار عددی شاخص χ^2 در آزمون کرویوت بارتلت برابر با 2158/384 بود که در سطح 0/0001 معنادار بود که نشانگر کفایت نمونه و متغیرهای انتخاب شده برای انجام تحلیل عاملی می‌باشد.

نتایج تحلیل عاملی به روش مؤلفه‌های اصلی بیانگر وجود یک عامل کلی در پرسشنامه اهمال کاری بود. همچنین ضریب آلفای کرونباخ برابر با 0/91 بود. در پژوهش خواجه، دلاور پور و حسین چاری (1387) به منظور احراز اعتبار این مقیاس ضریب آلفای کرونباخ محاسبه گردید که مقدار آن برابر با 0/76 بود. پرسشنامه سبک‌های هویت (وایت و همکاران 1998) در کل شامل 40 گویه می‌باشد. از این مجموع، 11 گویه مربوط به سبک اطلاعاتی، 9 گویه مربوط به سبک هویت هنجاری، 10 گویه مربوط به سبک هویتی سردرگم - اجتنابی و 10 گویه میزان تعهد شخصی را اندازه‌گیری می‌کند که گویه‌های تعهد در پژوهش حاضر مورد تحلیل قرار نگرفت در مجموع تعداد گویه‌ها به 30 گویه محدود شده است. نحوه پاسخگویی به این پرسشنامه بر اساس یک طیف پنج ارزشی بوده و از کاملاً مخالفم = 1 تا کاملاً موافقم = 5 درجه‌بندی شده است. روایی این پرسشنامه توسط هاشمی (1385)، مورد بررسی قرار گرفت. نتایج تحلیل عاملی به روش مؤلفه‌های اصلی با چرخش واریماکس وجود سه عامل در گویه‌ها را تایید نمود. ملاک استخراج عوامل شیب اسکر و ارزش ویژه بالاتر از یک بوده است. با توجه به یافته‌های تحلیل عاملی 12 سؤال به دلیل پایین بودن بارعاملی یا تداخل گویه‌ها در چند عامل حذف شدند و در نهایت 25 سؤال مناسب تشخیص داده شدند که ترتیب 10 سؤال مربوط به سبک هویتی اطلاعاتی و 10 سؤال مربوط به سبک هویتی سردرگم - اجتنابی و پنج سؤال مربوط به سبک هویتی هنجاری می‌باشد. (1385) به منظور تعیین اعتبار پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده کردند که ضریب حاصله برای سبک اطلاعاتی 0/73، هنجاری 0/54 و سردرگم - اجتنابی 0/68 به دست آمده است. ضرایب حاصله بعد برای تعیین اعتبار از طرق همسانی درونی برای هویتی اطلاعاتی برابر 67% و سبک هویتی هنجاری برابر با 56% و سبک هویتی سردرگم - اجتنابی برابر با 62% به دست آمده است.

یافته‌ها

به منظور ارائه تصویر روشن‌تری از متغیرهای پژوهش، در جدول 1، برخی شاخص‌های توصیفی ارائه شده است.

شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش				
متغیرها	میانگین	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
سبک اطلاعاتی	34/35	6/69	17	48
سبک هنجاری	16/29	3/90	9	25
سبک سردرگم - اجتنابی	27/25	7/81	14	46
اضطراب	19/33	13/65	0	105

همچنین در جدول 2، ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش درکل نمونه پژوهشی نشان داده شده است.

ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش				
متغیر	(1)	(2)	(3)	(4)
(1) اهمال‌کاری	1			
(2) سبک اطلاعاتی	-0/11	1		
(3) سبک هنجاری	-0/12	0/58	1	
(4) سبک سردرگم/اجتنابی	0/20	-0/66	0/49	1

*P<0/01 N=200

به منظور بررسی و مقایسه سبک‌های هویت در زمینه اهمال کاری تحصیلی، ابتدا از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شد. خلاصه نتایج در جدول 3 ارائه شده است.

نتایج تحلیل واریانس یک طرفه برای مقایسه سبک‌های هویت در اهمال‌کاری تحصیلی					
متغیر	منبع واریانس	میانگین مجزورات	df	میانگین مجزورات	P
سبک هنجاری	بین گروهی	900/33	23	39/14	
	درون گروهی	2615/16	126	20/75	0/014
	کل	3515/5	149		
	بین گروهی	2503/89	23	108/86	
سبک سردرگم - اجتنابی	درون گروهی	7257/44	126	57/59	0/014
	کل	9761/33	149		
	بین گروهی	1452/81	23	63/16	
	درون گروهی	5730/67	126	45/48	N.S
سبک اطلاعاتی	کل	7183/49	149		

برای بررسی دقیق‌تر و پیش‌بینی اهمال کاری تحصیلی بر اساس سبک‌های هویت، روش رگرسیون همزمان مورد استفاده واقع شد. خلاصه نتایج تحلیل مذکور در جدول 4 آورده شده است.

نتایج تحلیل رگرسیون پیش‌بینی اهمال‌کاری تحصیلی بر اساس سبک‌های هویت				
متغیرهای پیش‌بین	β	R	R ²	t
				P

¹ دانشگاه شیراز - دانشکده علوم تربیتی - بخش روانشناسی تربیتی charyhos@yahoo.com

² دانشگاه شیراز - دانشکده علوم تربیتی - بخش روانشناسی تربیتی z_eghdami@yahoo.com

³ کارشناس ارشد مدیریت آموزشی دانشگاه پیام نور

Berzonsky, M. D., & Kuk, L. (2000). Identity status and identity processing style, and the transition to university. *Journal of Adolescent Research, 15*(1), 81-98.

Berzonsky, M. D. (2003). Identity style and well-being: Does commitment matter? *Identity: An International Journal of Theory and Research, 3*(2), 131-142.

Beswick, G., Rothblum, E. D., & Mann, L. (1988). Psychological antecedents of student procrastination. *Australian Psychologist, 23*, 207-217.

Effert, B. R., & Ferrari, J. R. (1989). Decisional procrastination: Examining personality correlates. *Journal of Social Behavior and Personality, 4*, 151-161.

Ellis, A. & Knaus, W. J. (1977). *Overcoming procrastination* (New York, Institute for Rational Living).

Solomon, L. J., & Rothblum, E. D. (1984). Academic procrastination: Frequency and cognitive-behavioral correlates. *Journal of Counseling Psychology, 31*, 503-509.

White, J. M., Wampller, R. S., & Winn, K. I. (1998). The identity style inventory: A revision with a sixth-grade reading level (ISI-6G). *Journal of Adolescent Research, 13*, 223-245.

N.S	0/57		0/068	سیک اطلاعاتی
N.S	-0/62	0/043	0/21	سیک هنجاری
0/05	1/94		0/21	سیک سردرگم - اجتنابی

همانطور که از نتایج جدول مشخص است سبک‌های هویتی اطلاعاتی و هنجاری نتوانستند اهمال کاری را پیش‌بینی کنند اما سبک سردرگم - اجتنابی پیش‌بینی کننده معنادار اهمال کاری است. در ادامه یافته‌های پژوهش مورد بحث قرار گرفته‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش به بررسی رابطه اهمال کاری با سبک‌های مختلف هویتی پرداخت. نتایج تحلیل نشان داد که سبک هویتی اطلاعاتی و هنجاری با اهمال کاری ارتباطی ندارد؛ اما سبک سردرگم - اجتنابی با اهمال کاری مرتبط است. اهمال کاری از نظر سولومون و راث بلوم (1984) به معنای به تعویق انداختن امور تا آخرین لحظه تعریف شده است. یعنی افراد اهمال کار اهدافی را طراحی می‌کنند اما تا آخرین لحظه، جهت آماده کردن آن، احساس مسوولیت و تعهد نمی‌کنند. اگرچه بعد تعهد در مدل مارسیا (1996)، به نقل از برزونسکی، (2003) توجه کمی را به خود جلب کرده است، ولی پژوهش‌های اجتماعی - شناختی زیادی نشان می‌دهد که تعهد در ارتقای کارکرد فرد نقش مهمی ایفا می‌کند.

تعهدات برای افراد احساس هدف‌مندی به همراه داشته و بمثابة یک چارچوب مرجع عمل می‌کنند که در محدوده آنها رفتار، کنترل و ارزیابی می‌گردد (بریکمن، 1987). به نقل از برزونسکی، (2003). تعهد بر کارکرد شخصی به طرق متفاوتی تأثیر می‌گذارد. برای مثال، افرادی که از دیدگاه‌ها و باورهای روشن و ثابت درباره خود و دنیایی که در آن زندگی می‌کنند بی‌بهره‌اند، دنیا را بی‌نظم، غیرقابل پیش‌بینی و غیرقابل کنترل تلقی می‌کنند. علاوه بر این، به نظر می‌رسد که شیوه انطباقی مؤثر فردی و رفتارهای منظم شخصی از تعهدات تأثیر می‌پذیرد (برزونسکی، 1998).

مطالعات نشان داده‌اند که تعهد با تصمیم‌گیری رابطه مثبت و با اهمال کاری و دلیل تراشی رابطه منفی دارد (برزونسکی، 1990). همچنین مطالعات نشان داده‌اند که تعهد هویت با سبک‌های پردازش هویت رابطه دارد. افراد با جهت‌گیری‌های پردازش اطلاعاتی و هنجاری درمقایسه با افراد سر درگم/اجتنابی تعهدات و قراردادهای فردی قوی‌تری نشان می‌دهند (برزونسکی، 1990).

افراد سردرگم/اجتنابی همواره تلاش می‌کنند که از مواجهه با مسائل فردی، تعارضات و تصمیمات اجتناب کنند. سبک هویت سردرگم/اجتنابی با راهبردهای مقابله‌ای همچنان‌مدار، انتظارات کنترل بیرونی، راهبردهای تصمیم‌گیری غیر انطباقی، تغییرپذیری مقطعی، روان‌رنجورخویی و واکنش‌های افسرده‌گون رابطه مثبت و با وظیفه‌شناسی رابطه منفی نشان می‌دهد (برزونسکی، 1990؛ برزونسکی و فراری، 1996). افراد با سبک هویت اطلاعاتی از رویکرد مساله‌مدار استفاده می‌کنند و وظیفه‌شناس هستند و نسبت به اطلاعات مربوط به خود اعتماد دارند و هدفمند هستند. لذا تکالیف و اعمال خود را به تأخیر نمی‌اندازند (برزونسکی، 1990؛ برزونسکی و کاک، 2000؛ برزونسکی و سالیوان، 1992). افراد با سبک هویت هنجاری نیز وظیفه‌شناس و سازگارند (برزونسکی و کاک، 2000؛ برزونسکی و سالیوان، 1992). نتایج این پژوهش نیز در همین راستا می‌باشد. نمونه پژوهش حاضر شامل تعداد محدودی بود و به بررسی اهمال کاری در بین دو جنس نپرداخته است. لذا پیشنهاد می‌شود در بررسی‌های آتی به این مساله توجه شود و همچنین پیشنهاد می‌گردد تحقیقات آینده به بررسی رابطه اهمال کاری با متغیرهای خانوادگی (انتظارات والدین، درگیر شدن والدین در امور تحصیلی فرزندان) و عوامل شخصی (اهداف تحصیلی، اسنادهای علی، خودکارآمدی، ارزش تکلیف) بپردازند.

منابع

خواجه، لاله؛ دلاورپور، محمدآقا؛ حسینیچاری، مسعود (1388). رابطه الگوهای ارتباطی خانواده با اهمال کاری تحصیلی. مجموعه مقالات ارائه شده در اولین همایش ملی خانواده دانشجوی دانشگاه، دانشگاه فردوسی مشهد، صص 329-321.

هاشمی، زهرا. (1385). بررسی رابطه جهت‌گیری‌های مذهبی (اسلامی) با ابعاد هویت و سبک‌های هویت در بین دانشجویان دختر و پسر دانشگاه شیراز در سال تحصیلی 84-83. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شیراز.

Balkis, M. Duru. E. (2009). Prevalence of academic procrastination behavior among pr-eservice teachers, and its relationship with demographics and individual preferences. *Journal of Theory and Practice in Education, 5* (1): 18-32.

Berzonsky, M. D. (1990). Self-construction over the lifespan: A process perspective on identity formation. In G. J. Neimeyer & R. A. Neimeyer (Eds.). *Advances in Personal Construct Psychology* (vol. 1, pp. 155-186). Greenwich CT: JAI

Berzonsky, M. D. (1998). A self-regulatory model of identity development. Paper presented at the biennial meetings of the International Society for the Study of Behavioral Development, Berne, Switzerland

Berzonsky, M. D., & Sullivan, C. (1992). Socialcognitive aspects of identity style: Need for cognition, experiential openness, and introspection. *Journal of Adolescent Research, 7*, 140-155.

Berzonsky, M. D., & Ferrari, J. R. (1996). Identity orientation and decisional strategies. *Personality and Individual Differences, 20*, 597-606.